אישים באגרות הראי"ה

רבי ישראל מאיר הכהן מראדין – החפץ חיים

מגדולי התורה בדור, מחבר "חפץ חיים" ו"משנה ברורה", ראש ישיבת ראדין · תקצ"ט בקירוב–תרצ"ג (1839–1933)

4 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

רבי ישראל מאיר הכהן נולד בעיירה זיטל שבפלך גרודנו, בשנת תקצ"ט בקירוב (1839; על שנת לידתו יש דעות שונות). בנעוריו למד בווילנה, ואחרי נישואיו התיישב בעיירה ראדין, ובה ייסד בשנת תרכ"ט (1869) את ישיבת ראדין, שעמד בראשה כל ימיו.

בשנת תרל"ג (1873) הוציא את ספרו הראשון, "חפץ חיים", על הלכות איסור לשון הרע, ועל שמו נקרא. חיבורו הגדול הוא "משנה ברורה" על חלק אורח חיים של השולחן ערוך, שיצא בשנים תרמ"ד-תרס"ז, ונעשה לספר ההלכה המקובל ביותר בקהילות אשכנז. מתוך ציפייה לגאולה עודד את הכהנים ואת בני הישיבות ללמוד את הלכות הקודשים, חיבר לשם כך את "ליקוטי הלכות" וייסד בישיבתו "כולל קודשים".

היה ממייסדי "אגודת ישראל" ומנהיגיה, ונמנה עם הרבנים שגזרו על תעניות ציבור בעתות צרה. כל ימיו השתוקק לעלות לארץ ישראל ולא זכה. נפטר בראדין בכ"ד באלול תרצ"ג (1933).

הרב קוק על החפץ חיים

הרב קוק מתייחס לחפץ חיים כאל אחד מגדולי הדור: באגרת משנת תרס"ח הוא מונה אותו עם "הגאונים ר' חיים מבריסק ור"א חיים מלאדז" כגדולי רוסיה שבלעדיהם אין לגזור תענית ציבור כללית (כרך א', אגרת קכא; ראו בפרשת תענית ערב ראש חודש אלול תרפ"ב), ובאגרות אליו הוא פונה אליו ואל הרב חיים עוזר גרודזנסקי בתואר "פארי הדור" (כרך ד', אגרת אקמ), ואליו לבדו בתואר "הגאון המובהק" (כרך ד', אגרת נוספות אקפז).

שתי האגרות העיקריות נכתבו בשנים תרפ"ב-תרפ"ג, בימי המחלוקת החריפה בירושלים בין אנשי "אגודת ישראל" ובין הרב קוק. כשהחפץ חיים והרב חיים עוזר גזרו תענית ציבור בערב ראש חודש אלול תרפ"ב, הרב קוק הצטרף לגזירה ופרסם אותה בארץ ישראל, ובאותה הזדמנות ביקש מהם להזהיר את עסקני האגודה בארץ, הנסמכים על גדולי חוץ לארץ, "שיזהרו ממחלוקת, מלה"ר וביזוי ת"ח" (מלשון הרע וביזוי תלמידי חכמים) (כרך ד', אגרת אקמ).

בשנת תרפ"ג כתב החפץ חיים לרב קוק מכתב של צער על המחלוקת בארץ ישראל, שיש בה חילול השם, וביקש ממנו לרדוף שלום. הרב קוק השיב שהוא "תמיד מבקש שלו' ורודפהו", ומוחל גם למבזיו, אבל יש תלמידי חכמים שאינם יכולים לשאת את הבזיון של גדולי התורה, ואין בידו לעצור אותם לגמרי. הוא הזכיר שכבר ביקש מהחפץ חיים ומהרב חיים עוזר שיפרסמו מצדם "איזה הערה נגד ההפקרות של בזוי ת"ח" (כרך ד', אגרת נוספות אקפז).

בשנת תרפ"ד, כשעסקנים באמריקה הציעו שהחפץ חיים ורבי מאיר שמחה מדווינסק ייסעו לאמריקה לטובת הישיבות, הסכים הרב קוק שאי אפשר להטיל על "הגאונים הזקנים" נסיעה כבדה כל כך (כרך

ד', אגרת אקצח). בסופו של דבר נסע הרב קוק עצמו, עם רבנים אחרים.

הרב שלמה אבינר על החפץ חיים

הרצי"ה סיפר שהחפץ חיים ביקש מידידו האדר"ת, חותנו של הרב קוק, הסכמה לספרו "ליקוטי הלכות" על מסכתות הקודשים, "מעין 'משנה ברורה' על קדשים". האדר"ת היה טרוד בעול הרבנות, וביקש מהרב קוק: "כתוב אתה. מה שתכתוב הוא לרוחי, כאילו אני כתבתי". הרב קוק כתב את המכתב, "מלא רגשי קודש של צפייה לישועה והכנות לבית המקדש", והביא בו את מאמר חז"ל: "אלו תלמידי חכמים העסוקין בהלכות עבודה, מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהם" (מנחות קי א). הרב קוק דייק שנאמר "העוסקין", "ולא הלומדים או הקוראים, והיינו ביגיעה ובעמל להעמיד הלכה על מתכונתה". האדר"ת לא רצה לחתום על החידוש כאילו הוא שלו, ולכן הוסיף לפניו: "ויפה העירני כ' הגאון הנודע לתהלה מו"ה אברהם הכהן נ"י הגאבד"ק בויסק". (מקור: בית המקדש (אבינרפדיה))

החפץ חיים והרב קוק עודדו שניהם ללמוד את הלכות בית המקדש: "ודאי שיש ללמוד כל התורה כולה. ואנו מאמינים באמונה שלמה שייבנה בית המקדש במהרה בימינו, אז יש להתכונן וללמוד". אבל אין מזה ראיה שצריך להכין כבר עכשיו את כלי המקדש. (מקור: בניית בית המקדש עכשיו (אבינרפדיה))

"חייך קודמים לחיי חברך" (בבא מציעא סב א), "אך אין מותרותיך קודמים לחיי חברך, כך כתוב באגרות בסוף ספר התניא, וכן בערוך השולחן רנא, וכן בספר אהבת חסד לחפץ חיים, וכן בשו"ת אורח משפט למרן הרב קוק". (מקור: צדקה - כיצד? (אבינרפדיה))

הרצי"ה לא כפה סדרי לימוד בישיבת מרכז הרב, "יוצא מן הכלל האחד: כל יום בין השעות 12.45 - 13.15 לימוד חפץ חיים ושמירת הלשון! על זה הוא לא ויתר". כשהלימוד הזה לא התקיים, ביטל הרצי"ה את כל שיעוריו, ולפעמים "היה יושב בבית, מתענה ובוכה על כך, עד שהמצב תוקן". (מקור: מדוע לא מרבים בלימוד מוסר בישיבות (אבינרפדיה))

"פעם נשאל החפץ חיים על פשרות בענייני דת. השיב: כידוע על פשרה יש להחתים את שני הצדדים, אם כן, תחתים את רבונו של עולם". (מקור: ניסיון שבירת הסטטוס קוו (אבינרפדיה))

בשנת תרצ"ג, כשהיטלר עלה לשלטון, נשאל החפץ חיים מה יהיה על יהודי אירופה. הוא השיב שלא יעלה בידו להשמיד את כל ישראל, כמו שכתוב: "והיה המחנה הנשאר לפליטה" (בראשית לב ט), וכשנשאל מי הוא המחנה שיישאר, ענה: "ובהר ציון תהיה פליטה והיה קודש" (עובדיה א יז). ואכן, "מפלתו הראשונה של היטלר ימ"ש התרחשה בשערי ארץ ישראל". (מקור: השואה לא תגיע לארץ ישראל (אבינרפדיה))

הרצי"ה סיפר שבין החפץ חיים לרב קוק הייתה ידידות ותיקה. כשביקש החפץ חיים מן האדר"ת הסכמה לחיבורו "ליקוטי הלכות" על סדר קדשים, מי שניסח בפועל את ההסכמה הנלהבת שעליה

חתם האדר"ת היה הרב קוק. לפי הרצי"ה, החפץ חיים הבין שהגאולה דורשת גם הנהגה ציבורית ממשית, ולכן דרש מהרב קוק שיסכים לכהן ברבנות הראשית בירושלים. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"לימוד קבוע בספרי החפץ חיים" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: מדוע הדריך הרצי"ה לקבוע בכל יום זמן ללימוד ספרי החפץ חיים ושמירת הלשון, ואילו מחלוקות נצרכות ואילו מיותרות. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"האם ללמוד היום את דיני הקרבנות?" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: שאלה ותשובה: האם יש טעם ללמוד בזמן הזה את דיני הקרבנות ועניינם הרוחני, כפי שעורר החפץ חיים. (מקור: מתוך ספרי הרב)

האגרות

כרך א', אגרת קכא: על ההצעה לגזור תענית ציבור כללית: בארץ ישראל פועלים לפי עצת זקני הגאונים, והרב שמואל סלנט מסכים רק אם הדבר יבוא מגדולי רוסיה, ובהם החפץ חיים.

"כמו הגאונים ר' חיים מבריסק ור"א חיים מלאדז ובעל חפץ חיים שיחי'"

כרך ד', אגרת אקמ: אל החפץ חיים והרב חיים עוזר גרודזנסקי: הרב קוק מצטרף לתענית שגזרו בערב ראש חודש אלול ויפרסם אותה בארץ, ומבקש שיזהירו את עסקני "אגודת ישראל" בארץ ממחלוקת, מלשון הרע ומביזוי תלמידי חכמים.

"שיזהרו ממחלוקת, מלה"ר וביזוי ת"ח"

כרך ד', אגרת אקצח: אל הרב יחזקאל ליפשיץ: אי אפשר שהגאונים הזקנים, רבי מאיר שמחה והחפץ חיים, ייסעו לאמריקה, והרב קוק תמה על העסקנים שהציעו זאת.

"שהגאונים הזקנים הרמ"ש והרי', מ יסעו נסיעה כ"כ כבדה"

כרך ד', אגרת נוספות אקפז: מכתב החפץ חיים על המחלוקת בארץ ישראל ובקשתו לרדוף שלום (ובסופו בקשה לעזור לחתנו הרב אהרן הכהן, שרצה לעלות לארץ), ותשובת הרב קוק: הוא תמיד רודף שלום ומוחל למבזיו, אבל אינו יכול לעצור את המקנאים לכבוד התורה.

"כי הנני תלי"ת תמיד מבקש שלו' ורודפהו, בכל לבי ונפשי וגם למחרפי ומבזי"

ראו גם

הסיפור על ההסכמה שכתב הרב קוק בשם האדר"ת לספר "ליקוטי הלכות" של החפץ חיים, ברישומו של הרב מרדכי ציון. (אבינרפדיה, "בית המקדש")

כל האגרות בנושא "אחדות ישראל, שלום ומחלוקת" במפתח. (לנושא)

נוסח האגרות – עם ביאור

4 האגרות שבהן נזכר החפץ חיים, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קכא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט אדר ראשון תרס"ח - יפו **נמען:** הרב אהרן קצנלנבוגן

הרב קוק מסכים להצעה לגזור תענית ציבור כללית בגלל השבר החומרי והרוחני של העם. בארץ ישראל פועלים לפי עצת הזקנים, ובראשם הגאון ר' שמואל סלנט, שמסכים רק אם הדבר יבוא מגדולי רוסיה: ר' חיים מבריסק, ר' אליהו חיים מלודז' וה'חפץ חיים'. הרב קוק מציע את ב' בסיוון לתענית.

עיקרי הדברים

- תענית ציבור כללית על מצב העם.
- הצורך בהסכמת גדולי רוסיה וזקני ירושלים.
- הצעת ב' בסיוון.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ט אד"ר[4] תרס"ח[5].

שלו'[6] וברכה מקודש לכבוד ידידי הרב הגדול בתורה ויראת שמים, מלא חכמה ודעת, מוה"ר[7] אהרן שי'[8] קאצענעלענסאהן, וכא"ל[9] כן יפקדו לטוב מד' הטוב ב"ה.

אחדשה"ט[10] באה"ר[11],

יקרות ימין כבודו בשני מכתביו, החתום והגלוי, לנכון הגיעוני. ומה אומר ואדבר, כמה נשבר לבי לשברי שברים, על שבר בת עמנו [ירמיהו ח, כא; כאן על הפרעות ביהודי רוסיה והתבוללות הצעירים] הגדול כים, השבר החמרי וביותר הרוחני, אשר יחדו כתומם באו עלינו. ואנכי מצדי הנני מסכים בכל לב להצעת כת"ר[12], שיחד עם כל דרכי העצה וגדירת הפרץ, אשר חובתנו היא לאחוז בהם בכל עז, דהיינו לקשר יחד את לב כל הצדיקים והגאונים לעסוק בהארת אור ד' ב"ה, קדושתו ואמונתו בישראל, ע"פ[13] עצות עתיקות ועצות חדשות, אשר מקרוב תצמחנה מידי בורא רפואות ב"ה, אשר יצמיח ישועות לכל עת מצא, בכל דור ודור כפי ענינו, הנה התרופה המיוחדת של תענית צבור כללית גדולה היא מאד, בין ברוחניות, לעורר ימין עליון ואור חסד על עם ד', בין במורגש, התעוררות הלבבות לחיזוק התורה והיהדות והחזקת מעוז עץ החיים. אבל כשאני לעצמי, מובן הדבר שלעשות פעולה מאה"ק[14] צריכין אנו דוקא לעשות ע"פ עצת זקני גאונינו שי', והישיש שבהם הגר"ש[15] סלאנט [הרב שמואל סלנט, רבה של ירושלים, שהיה אז כבן תשעים] שי' בראשם, והוא נ"י[16] דעתו מסכמת רק אז לצאת בכח גזרת תענית ציבור כללית, כשיהי'[17] הענין נדרש מרוסיא מיחידי גאוני הדור אשר שם, כמו הגאונים ר'[18] חיים מבריסק [הרב חיים סולובייצ'יק, רבה של בריסק] ור"א חיים מלאדז [הרב אליהו חיים מייזל, רבה של לודז'] ובעל חפץ חיים [רבי ישראל מאיר הכהן מראדין, ה"חפץ חיים"] שיחי'[19] וכיוצא בהם. ומה טוב ונכון הי'[20] להענין, אם יצא בזה לעזרה כבוד הגאון אבד"ק[21] דמח"ק[22] הר"מ[23] שליט"א[24], להיות פועל יחדו עם סיעת הגאונים הנ"ל[25] שי', ואנכי הצעיר הנה ידי עמם בע"ה[26], לכל דבר קדושת השי"ת[27] ואור ישועתו על עמו, ועינינו תלויות לרחמיו הרבים אשר ברוגז יזכר, ["ברוגז רחם תזכור" (חבקוק ג, ב)] ובאורו ואמתו יאר לנו.

ע"כ[28] כת"ר המתחיל במצוה אומרים לו גמור, ["המתחיל במצוה אומרים לו גמור" (רש"י דברים ח, א; ירושלמי)] וראוי לע"ד[29] שיעשה הדבר ליום כ' סיון הבע"ל[30], יהפכהו השי"ת לששון ולשמחה לנו ולכל ישראל, ואי' כביר לא ימאס. [איוב לו, ה]

והי'[31] זה שלו' וברכת ד' וישועתו לראש כבוד ידי"נ[32] וביתו וכא"ל, ירומם אף ינשא, כנה"ר[33] ונפש ידי"ע[34] מוקירו ומכבדו באהנ"א[35],

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
6. שלו' - שלום
7. מוה"ר - מורנו הרב רבי
8. שי' - שיחיה
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה
12. כת"ר - כבוד תורתו
13. ע"פ - על פי
14. מאה"ק - מארץ הקודש
15. הגר"ש - הגאון רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. נ"י - נרו יאיר
17. כשיהי' - כשיהיה
18. ר' - רבי
19. שיחי' - שיחיו
20. הי' - היה
21. אבד"ק - אב בית דין קהילת
22. דמח"ק - דמחזיקי הדת (בלונדון)
23. הר"מ - הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
24. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
25. הנ"ל - הנזכר לעיל
26. בע"ה - בעזרת השם
27. השי"ת - השם יתברך
28. ע"כ - על כן
29. לע"ד - לעניות דעתי
30. הבע"ל - הבא עלינו
31. והי' - והיה
32. ידי"נ - ידיד נפשי
33. כנה"ר - כנפשו הרמה
34. ידי"ע - ידידו עוז
35. באהנ"א - באהבה נאמנה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקמ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' מנחם אב תרפ"ב **נמען:** החפץ חיים (ר' ישראל מאיר הכהן) והרב חיים עוזר גרודזנסקי

הרב קוק מצטרף לתענית ציבור בערב ראש חודש אלול ויפרסם אותה בארץ. הרב קוק מבקש שיזהירו את עסקני 'אגודת ישראל' בארץ, הנסמכים עליהם, להיזהר ממחלוקת, מלשון הרע ומביזוי תלמידי חכמים.

עיקרי הדברים

- הצטרפות לתענית.
- הזהרת עסקני האגודה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] יוד מנ"א[2] פ"ב

שלו'[3] וברכה לכבוד רחימי לבאי, הרבנים הגאונים הגדולים, פארי הדור כקש"ת[4] מו"ה[5] ישראל מאיר הכהן ומו"ה[6] חיים עוזר גראזינסקי [ה"חפץ חיים" ורבי חיים עוזר גרודזינסקי, רבה של וילנה] שליט"א[7] אחדשה"ט[8] באה"ר[9]

הגיעני מכתב קדשם, בצרוף קול-הקורא, ע"ד[10] גזירת ת"צ ליום ער"ח[11] אלול [תענית ציבור לתשובה, ביום ערב ראש חודש אלול תרפ"ב] הבעל"ט[12], והנני ג"א[13] מכאן מצטרפים [והננו גם אנחנו מכאן מצטרפים] לדבר מצוה רבה, ונפרסם בעזה"י[14], את הודעת התענית והתעוררות התשובה באה"ק[15] ובארצות הסמוכות, כדברי הדר"ג[16] שליט"א, והשי"ת[17] יאזין שועתנו, וישיב לב אבות על בנים, [מלאכי ג, כד] וכלנו יחד שכם אחד נזכה לשוב בתשובה שלמה לפניו, וימהר ויחיש לגאלנו ולקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ, ויתקדש שמו הגדול על עמו ועל נחלתו בב"א[18]. מידי דברי, אמרתי להזכיר לכ"ג, שראוי ונכון יהי'[19] אם יזכירו את אלה העוסקים פה, בענין אגדת-ישראל, שהם נסמכים הרבה על גדולי חו"ל[20], שיזהרו ממחלוקת, מלה"ר[21] וביזוי ת"ח[22]. ויהיו דבריהם כדברי חכמים בנחת נשמעים, [קהלת ט, יז] אקוה שדברי קדשם יעשו רושם, וברכת ד' עליהם תבא.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר, כנה"ר[23] ונפש ידי"ע[24], קשור באהבתם ודוש"ת[25] בכל לונ"ח[26], מהר הקדש מירושלים.

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. שלו' - שלום
4. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
5. מו"ה - מורנו הרב
6. ומו"ה - ומורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. ע"ד - על דבר

11. ער"ח - ערב ראש חודש
12. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
13. ג"א - גם אני / גם אנו
14. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
15. באה"ק - בארץ הקודש
16. הדר"ג - הדרת גאונו
17. והשי"ת - והשם יתברך
18. בב"א - במהרה בימינו אמן
19. יהי' - יהיה
20. חו"ל - חוץ לארץ
21. מלה"ר - מלשון הרע
22. ת"ח - תלמידי חכמים
23. כנה"ר - כנפשו הרמה
24. ידי"ע - ידידו עוז
25. ודוש"ת - ודורש שלומו ותורתו
26. לונ"ח - לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקצח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו כסלו (תרפ"ד) **נמען:** הרב יחזקאל ליפשיץ, רב קאליש

גם הרב קוק חשב שאי אפשר שהגאונים הזקנים, ר' מאיר שמחה ור' ישראל מאיר, ייסעו נסיעה כבדה לאמריקה, ותמה על העסקנים האמריקאים. היציאה לחוץ לארץ קשה לו, אבל מנהלי המוסדות מפצירים. הגיע מברק שגם הרב מ"מ עפשטיין מסלבודקה והרב א"ד שפירא מקובנה נוסעים. דחייה לקיץ אינה טובה, כי אז הנדיבים מתפזרים.

עיקרי הדברים

- נסיעת הגאונים הזקנים.
- קושי היציאה.
- נוסעים נוספים.
- עיתוי הנסיעה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. כ"ו כסלו ד'

שלו'[2] וברכה באה"ר[3] לכ'[4] ידי"ע[5] הרב הגאון הג'[6] סוע"ה[7] אוצר תורה חכמה ויראה טהורה מוהרר"ח[8] ליפשיץ [הרב יחזקאל ליפשיץ, רבה של קאליש וראש אגודת הרבנים בפולין] שליט"א[9]

הגאב"ד[10] קאליש יצ"ו[11]. אחדשה"ט[12] באהבה נאמנה בשמחת לב קראתי את נועם דברי כתר"ה[13] במכתבו היקר ובתוכן תשובתו לאמעריקא. והנה גם אני כמותו חשבתי שאי אפשר לחשוב שהגאונים הזקנים הרמ"ש[14] והרי', מ יסעו נסיעה כ"כ[15] כבדה, ותמהתי מאד על העסקנים האמריקנים, [העסקנים באמריקה ביקשו שגדולי רבנים ייסעו לשם לגייס תמיכה למוסדות התורה; המסע יצא לבסוף בתרפ"ד] שלא שקלו משקל זה בשכלם, וכשאני לעצמי קשתה לי מאד היציאה מקודש לחו"ל[16] אפילו דרך עראי, אבל מכבידים מנהלי המוסדות הקדושים להפציר, ועד כה לא החלטתי עדיין דבר ברור. בין כה באה אלי טלגרמא מניו יורק, שגם הרבנים רמ"מ[17] עפשטיין מסלאבאדקא וראי"ד[18] שפירא מקאוונא [הרב משה מרדכי אפשטיין, ראש ישיבת סלבודקה, והרב אברהם דובער כהנא שפירא, רבה של קובנה] שי'[19], נוסעים, ועדיין לא אדע אם הם נוספים על סיעתנו או באופן אחר.

בדבר הדחיה של הנסיעה לימי הקיץ אומרים הבקיאים בטובה של אמריקא פה, שזהו בלתי מכוון למטרה, מפני שבקיץ הנדיבים העשירים, מתפזרים למעונותיהם הקיטניים, וא"א[20] להשיגם עד סמוך לימי חה"ס[21]. כמים הפנים לפי צמאה נפשי ג"א[22] להפגש עם כ"ג[23] ידי"נ[24] בחבת קודש. ויה"ר[25] שלא יצטרכו בני עמנו זל"ז[26]. ותהי'[27] נא חברתנו בחדות לב ושמחת אמת פה על אדמת הקודש בשוב ד' את שבות עמו להר קדשו בקיברן בנים לגבולם.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר ידי"ע דוש"ת[28] מהר הקודש

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. שלו' - שלום
3. באה"ר - באהבה רבה
4. לכ' - לכבוד
5. ידי"ע - ידידו עוז
6. הג' - הגאון
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. מוהרר"ח - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ח (למשל: יעקב + חיים) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
14. הרמ"ש - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, ש (למשל: משה + שמואל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
15. כ"כ - כל כך
16. לחו"ל - לחוץ לארץ
17. רמ"מ - ר' משה מרדכי (עפשטיין)
18. וראי"ד - ורבי אברהם ד... - שם אדם
19. שי' - שיחיה
20. ואי"א - ואי אפשר
21. חה"ס - חג הסוכות
22. ג"א - גם אני / גם אנו
23. כ"ג - כבוד גאונו
24. ידי"נ - ידיד נפשי
25. ויה"ר - ויהי רצון
26. זל"ז - זה לזה
27. ותהי' - ותהיה
28. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת נוספות אקפז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד תמוז תרפ"ג **נמען:** החפץ חיים (הרב ישראל מאיר הכהן)

תשובה למכתבו על רדיפת השלום: הרב קוק תמיד מבקש שלום ומוחל למחרפיו. אבל יש תלמידי חכמים שאינם יכולים לשאת את ביזוי תלמידי החכמים, ויוצאים במחאה, כי המחרפים פוגעים במספר גדול של גדולי תורה. הרב קוק מוחה תמיד ומבקש מהם לא להעמיד על דבריהם, והדברים פועלים, אבל לא ככל חפצו. הרב קוק כבר ביקש מהחפץ חיים ומהרב חיים עוזר הערה נגד 'ההפקרות של ביזוי תלמידי חכמים'. (המכתב נמסר על ידי משפחת הרב יצחק אריאלי.)

עיקרי הדברים

- רודף שלום ומוחל.
- מחאת תלמידי החכמים.
- בקשה להערה נגד ביזוי תלמידי חכמים.

נוסח האגרת עם ביאור

מכתבים אלו נמסרו לנו לאחר הכנת הספר לדפוס בעז"ה יום ד' שלח תרפ"ג לפ"ק אל כבוד הרב הגאון הגדול י"א וכו' וכו' כקש"ת מו"ה אברהם יצחק הכהן קוק נ"י אחד"ש הדר"ג. מכתב כת"ר קבלתי בצירוף שני מכתבים מהרב ר' ישראל שיינקמאן הרב דק"ק מאטלנטיק ואני שולח אותם בחזרה לכת"ר. כאשר ביקש כבודו הרם. והנה יש לי צער גדול אמרתי אשיחה וירוח לי, והוא מענין המחלוקת שנתהוה בא"י, אר"י מקודשת אצל כלל ישראל וכאשר נשמע ששם יש מחלוקת, ובפרט בין גדולי ישראל מתחלל שם שמים עי"ז מאוד, ואין מן הצורך להאריך בדבר העון הגדול הזה, כדאיתא ביומא דף פ"ז. [ביומא פו נאמר שחילול השם אין לו כפרה עד המוות] *ורבינו אליעזר ממ"ץ בספר יראים* [רבי אליעזר ממיץ, בעל "ספר יראים"] *שלו כשמגיע ללאו זה אומר, מקרא זה נוקב ויורד עד התהום עיי"ש שמאריך בזה מאוד וגם חז"ל אמרו אין מקיפין בחילול השם.* ["אין מקיפין בחילול השם" (קידושין מ): אין נותנים הקפה, כלומר נפרעים מיד] *ואפי' אנשים קדושי עליון שמתברר אצלם שהדין עמהם וגם הקב"ה תובע עבור עלבונם מהצד שכנגדם אפ"ה לבסוף נתבעים גם מאתם, כמו שמצינו שהיה שאול רודף את דוד בחנם ורדף עמו לחייו, ואפ"ה לבסוף א"ל הקב"ה לדוד עד מתי יהיה העון הזה טמון בידך* [סנהדרין צה] *על ידך נטרד דואג האדומי, על ידך נהרג שאול ושלשת בניו, והוצרך לקבל עליו יסורין לא עליכם כמו שאמרו חז"ל.*

וע"כ ידיד נפשי מאז ומקדם התחזקו והתחזקו לרדוף אחרי השלום למען כבוד ד' ותורתו, ולמען כבוד א"י שלא תתבזה בעיני כל העולם. ובזכות זה יאריך הקב"ה ימיכם כדאיתא בר"ה דף י"ח [ראש השנה יז:] *שאמר הקב"ה לפמליא של מעלה* ["הואיל ולא מוקים במיליה, לא תוקמו בהדיה" – כיוון שאינו מעמיד על מידותיו, אל תעמדו כנגדו] *אודות רב הונה בריה דרב יהושע הואיל ולא מוקים במיליה לא תוקמו בהדיה. ותזכו לכל טוב בזה ובבא כחפצכם ובחפץ ידידכם מאז הצעיר שבכהונה ישראל מאיר הכהן* [רבי ישראל מאיר הכהן מראדין, ה"חפץ חיים"] *ודרך אגב אזכיר אודות חתני הרב הגאון ר' אהרן הכהן נ"י אב"ד דעיר נאווי שוויזדאן שבדעתו*

ליסע לא"י, אם ביכולתו להטיב לו באיזה משרה מצוה גדולה היא, שהוא אדם גדול בתורה וגם במעשים. הנ"ל

ב"ה[1] כד תמוז תרפ"ג[2]

אורי אורים, מבין המצרים [איכה א, ג] יאיר לכ"ק[3] הוד רב רחימאי, הגאון המובהק צדיק דורנו, כקש"ת[4] מורי"מ[5] הכהן שליטא, שלו'[6] וברכה באה"ר[7] מכתב קדשו הגיעני, ואותיותיו הק'[8] האירו אל פני, ושמחת לב מלאתי לחזות בנועם דברי פי חכם חן. ואשר יהלמני צדיק חסד בדבר רדיפת השלו'[9] בין הכתות השונות באה"ק[10], תמיהני אם לא ידע אדוני נאמנה, כי הנני תלי"ת[11] תמיד מבקש שלו' ורודפהו, בכל לבי ונפשי וגם למחרפי ומבזי. [וגם למחרפי ולמבזי] אמינא שרי להו מרא, [אני אומר: ה' יסלח להם (ארמית)] ואל יחשוב ה' להם עון, אמנם נמצאים ת"ח[12] כאלה אשר לא יוכלו נשוא זילותא דצורבא מרבנן [ביזיון של תלמיד חכם (ארמית)] ויצאו בדברים מוחים. ואם הי'[13] הדבר מגיע רק לגבי דידי אולי היו שומעים לקול תחנוני שאני מבקשם שלא להשיב דבר וחצי דבר למחרפים, אבל הם פוגעים ומבזים בבזוי עצום למספר גדול של ת"ח גדולי תורה ויראת שמים. ומה אוכל לעשות נגד המקנאים לכבודה של תורה, ובכ"ז[14] יאמין האדון מר ניה"ר[15] שליט"א[16] שהנני תמיד מוחה על כגון דא ומבקש מהמתערבים בעניני חילוקי דעות שלא להעמיד על דבריהם, ולהיות מכלל טובי' למען דשמע ואדיש. ["טובי ליה דשמע ואדיש", אשרי מי ששומע את חרפתו ושותק (גיטין לו)] פועלים הדברים אבל לא ככל חפצי, ומה אוכל לעשות עוד ולה' הישועה לישר את הלבבות לאהבת האמת והשלו'[17] לכבודו ית'[18] ולכבוד תוה"ק[19] ואה"ק[20] ועה"ק[21].

וכבר העירותי במכתב אחד בתור תשובה על מכתב מר והגאון רח"ע[22] [הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי, רבה של וילנה] שליט"א שראוי שתבוא מצדם איזה הערה נגד ההפקרות של בזוי ת"ח שאחזו בה בעוה"ר[23] חלק מבעלי המחלוקת, ועד כה לא נודע לי אם באו הדברים ליד הדר"ג[24] שי'[25] וכבר כתבו הפוסקים דאפילו כה"ג[26] דעובדא דדוד צ"ל[27] דהוא באופן שיש קצת פשיעה ושגגה אבל באונס גמור מאי אית לן למעבד, רק למיבעי רחמין [לבקש רחמים (ארמית)] מאדון השלו' ב"ה, להכניס רוח חן ותחנונים, ואהבה ואחוה ושלו'[28] ורעות בלב כל שאר עמו, ובלב כל יושבי ציון המקודשת בקדושת אדון עולמים ב"ה עדי עד., והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות, מצפה לתשועת ה' על עם קודשו וחבל נחלתו במהרה בימינו בקרוב

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

מכתב זה נמסר ע"י[29] משפחת הגאון רבי יצחק אריאלי זצ"ל[30] שהיה ממקורבי הרב זצ"ל ומראשי הישיבה בישיבת רבינו זצ"ל סנהדרין ז' א' עיין אגרת אקמ.

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ג - השנה תרפ"ג (1922/1923)
3. לכ"ק - לכבוד קדושת
4. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
5. מורי"מ - מורנו רבי י... מ... - שם אדם
6. שלו' - שלום

7. באה"ר - באהבה רבה
8. הק' - הקטן
9. השלו' - השלום
10. באה"ק - בארץ הקודש
11. תלי"ת - תודה לא-ל יתברך
12. ת"ח - תלמידי חכמים
13. הי' - היה
14. ובכ"ז - ובכל זאת
15. ניה"ר - ראשי תיבות של שם
16. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
17. והשלו' - והשלום
18. ית' - יתברך
19. תוה"ק - תורתנו הקדושה
20. ואה"ק - וארץ הקודש
21. ועה"ק - ועיר הקודש
22. רח"ע - רבי חיים ע... - שם אדם
23. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
24. הדר"ג - הדרת גאונו
25. שי' - שיחיה
26. כה"ג - כהאי גוונא
27. צ"ל - צריך להיות
28. ושלו' - ושלום
29. ע"י - על ידי
30. זצ"ל - זכר צדיק לברכה